ఈ నవల ముద్రితం కావడం యిది మూడోసారి. చాలా పాపులర్ కావడం వల్లకాదు – చాలాకాలం ఆగి ఆగి ప్రింటయింది. ఈ నవలకి ఎంతలేదన్నా 40 ఏళ్ళ వయస్సుంది ఎప్పుడూ ఎవరూ "అమ్మో – ఎంత మంచి నవల" అని అనలేదు. అయితే ఎక్కువమంది మహానుభావులు విమర్శించిన నవలగా దీనికి చిన్న ముందుమాట వ్రాయాలనిపించింది.

1959 ప్రాంతంలో అప్పుడే చదువు పూర్తయి, నిరుద్యోగిగా వున్న రోజుల్లో ఈ నవల వ్రాశాను. అప్పటికి – బుచ్చిబాబు, చలం – యిలాంటి వారి ప్రభావం నా మీద వుంది. తెలిసిందంతా చెప్పెయ్యాలనీ, నాకు తెలిసిన రచయిత ఎంత గొప్పగా చెప్పాలనే యావ అప్పటిది. ఆ వాసన ఈ నవలలో ఎక్కువ. ఎలా కలిశారో పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యుల వారిని ఆ రోజుల్లో కలిశాను. వారిని ఈ నవలకి ముందుమాట వ్రాయమన్నాను. (ముందు మాటలూ, అంకితాలు బొత్తిగా అలవాటు లేదు) ఆయన వ్రాశారు. ముందుమాట వ్రాశారు గనుక విమర్శించలేదేమో కానీ, మొహమాటపడి బాగుందన్న గుర్తు.

1962లో విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారికి చిత్తూరులో సన్మానం జరిగింది. ఆయన గుంటూరు శేషేంద్రశర్మగారి (అప్పటి చిత్తూరు మునిసిపల్ కమిషనరు) యింట్లో బస చేశారు. అక్కడ నా నవలలో ఒకటి రెండు పేజీలు చదివారమో. ఆ సాయంకాలం సభలో ఆరుద్ర తమ కిన్నెరసాని పాటల్ని పిప్పరమెంటు పాకం అన్నందుకు ఆయన్ని తిడుతూ పనిలో పని నాకూ రెండు వడ్డించారు. "ఇందాక ఎవరో రచయిత నవల చూశాను. ఆకాశంలో నక్షత్రాలు మరో లోకంలోకి ఎగిరిపోతున్నాయంటాడు" ఇలా సాగింది. నాకు ఆ రచయిత ఎవరో వెంటనే అర్థమయింది. నా పక్కన కూర్చున్న శేషేంద్రశర్మగారు, మల్లాది వసుంధరగారూ, మల్లాది రామచంద్ర శాస్త్రిగారూ యిబ్బంది పడుతున్నారు.

సభ ముగిసింది. రాత్రి విశ్వనాథ వారికి చెప్పినట్టున్నారు. ఆ విమర్శించిన రచయిత నేనేనని. మర్నాడు మధ్యాహ్న భోజనం శర్మగారింట్లో జి. కృష్ణగారూ, వి.డి. ప్రసాదరావుగారు ప్రభృతులు వచ్చిన గుర్తు. అప్పుడు ఈ ప్రసంగం టేపు వేశారు. నన్ను విమర్శించే ప్రసంగం వచ్చేటప్పటికి సత్యనారాయణగారు నావేపు తిరిగి "మిమ్మల్ని తిట్టినట్టున్నాను" అన్నారు నవ్వుతూ.

నేనూ నవ్వేసి "ఆ విధంగానయినా ఆ మాత్రం నవల చదివారు. అదీ నాకు ఆశీర్వాదమే" లాంటి మాటలేవో అన్నాను. ఏమయినా, విశ్వనాథ గారు కించపడ్డారు. అనవసరంగా నన్ను విమర్శించినందుకు. ఆయన "నిండు మనంబు నవ్యనవనీత సమానము" కోవలో మనిషి. ఆ ఆలోచన మనస్సులో పీకుతున్నట్టుంది. ఆ సాయంకాలం అప్పటి సంగీత నాటక అకాడమీ అధ్యక్షులు, చిత్తూరు వారు విలాససభ అధ్యక్షులు ఆర్.బి రామకృష్ణరాజు గారు రామవిలాససభలో సభ ఏర్పాటు చేశారు. విశ్వనాథ వారు బజారుకెళ్ళి శాలువాలు కొనుక్కొచ్చి – ఆ సభలో మా రచయితలు – నేనూ, మధురాంతకం, పల్లంపాటి, రాజేంద్ర సదానంద (వీరంతా వున్న గుర్తు) అందరికీ శాలువాలు కప్పారు – అదీ వారి ఔదార్యం.

ఆ రోజుల్లోనే తిరుదణ్ణామలైలో వుంటున్న చలం గారి దగ్గరికి వెళ్తూండేవాణ్ణి. వారికి 'చీకటిలో చీలికలు' నవల పంపాను. "మీ పుస్తకం అందింది. ఈ నక్కకి అది కూడా భోజనం" అని వ్రాశారు.

తరువాత నాలుగైదు పుస్తకాలొచ్చాయి. "నర్తకి అదే పనిగా చదువుతోంది. అయ్యో అందరూ చచ్చిపోతున్నారే" అని మధ్య మధ్య బాధపడుతోంది అంటూ తరువాత చదివినట్టున్నారు.

"అందులో వర్ణనలన్నీ అనవసరం. కృత్రిమం మీరు కూడా అవన్నీ చూసి వుండరు" లాంటి వాక్యాలు గుర్తున్నాయి.

ప్రస్తుతం ఈ నవలని సవరణలు చేసి, కుదించి ప్రచురించడం జరుగుతోంది. ఆనాటి 'చీకటిలో చీలికలు' దగ్గర్నుంచి నిన్న మొన్నటి 'ఎర్రసీత' వరకు – ఓ రచయిత మానసిక పరిణామాన్ని తెలియజెప్పడం కూడా సమగ్ర సాహిత్య పరిచయ లక్షణం కనుక ఈ నవలకీ ఈ సంపుటాల్లో స్థానం వుంది.

(గత సంచిక తరువాయి)

"వేగంగా వచ్చెయ్యండి. నేను ఒక్కదాన్నే ఉండలేను" అంటోంది వినత.

దీపాలన్నీ చీకటిలో తెగిపడి బారులు తీర్చిన నక్షత్రాల్లా వున్నాయి.

"ఎలా వుంది యిక్కడి బ్రతుకు?" అనడిగాడు వరద.

ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు కాశీపతి. అంతలో తేరుకుని ఇటు తిరిగాడు.

"ఇక్కడి బ్రతుకు అనకండి ఎలావుంది మీ బ్రతుకు? అనండి."

"మీకేం?"

"మీతో ఆనాడు అన్నాను జ్ఞాపకం వుందా? వినత గురించి భయపడ్డానని. ఈ పని తొందరలో, ఈ బాదరబందీలో ఆమెను నిర్లక్ష్యం చేస్తున్నానేమో అనిపిస్తుంది. స్త్రీకి చాలా కావాలి. అంతవరకూ వినతదేమీ తప్పులేదు. కానీ నాకు వాటన్నిటి గురించి ఆలోచించడానికి తీరిక లేకపోవడం, స్వయంగా వాటిని తీర్చలేకపోవడం దురదృష్టం. ఉదాహరణకు యివాళ నెక్లెస్ కావాలని చెప్పింది. ఇదిగో యిప్పుడు ఆఫీసు నుంచి వచ్చాను" నవ్వాడు. ఇందాకటి నవ్వుకీ, యిప్పటిదానికీ చాలా తేడా కనిపించి ఆశ్చర్యపోయాడు.

"దైనందిన జీవితంలో అయితే ఫరవాలేదు. మానసికంగా విడిపోతేనే కష్టం"

"ఎవరు? మేమిద్దరమూనా?" దీపం క్రింద ఆగాడు కాశీపతి.

"అవును"

"అలాంటి ప్రమాదమేమీ లేదండి. ఎప్పుడూ ఆమె ముఖంలో అసంతృప్తి చూడలేదు నేను. అయినా యింకా ఏదో నేను యివ్వలేనిది నా నుంచి ఆమెకు కావాలేమోననిపిస్తుంది. ఏమైనా నేనింక చేయగలిగిందేమీ లేదు. అదిగో! క్లబ్బుకి వచ్చేశాం."

అక్కడ కూర్చున్నంతసేపూ ఏవో పుస్తకాలు తిరగేసి, నలుగురు స్నేహితుల్ని పరిచయం చేశాడు కాశీపతి.

ఇంటికి తిరిగి వస్తూంటే "నే చెప్పినవన్నీ వినతతో అనకండి. బాధపడుతుంది" అన్నాడు.

"మీ వ్యాపారం ఎలా వుంది?"

"నా ప్రయోగమంతా సాఫీగా జరిగిపోయింది. అయితే ఒకచోట పప్పులో కాలేశానా అనిపించింది. కానీ లైబ్రరీల విషయం మాత్రం రైటు. ఒక్కొక్క రోజు 2,500 మంది వచ్చి పుస్తకాలు మార్పిడి చేసుకు వెళ్తారు. ఇప్పుడు పద్ధతులన్నీ మార్చేశాను. లైబ్రరీ నా ప్రయోగంలో ఒక భాగం మాత్రం పుస్తకాల కాంట్రాక్టులు, ముద్రణ, దినపత్రికలు మిగతా భాగాలు. రేపు అవన్నీ చూద్దురుగాని"

ఇంటికి వచ్చేసరికి వాకిట్లో మంచాలు అమరుస్తోంది వినత. దోమతెరలు గాలికి ఎగురుతున్నాయి.

వచ్చేసరికి తెరలు మీదకి ఎత్తి వెల్లకిలా పడుకుని వుంది. కాశీపతిని చూసి చటుక్కున లేచి కూచుంది. "దోమలు కూడా ఒక్కొక్కప్పుడు అవసరమేననిపిస్తుంది. లేకపోతే ఇలా గాలిలో ముసుగు పెట్టుకు పడుకోవడం ఎలా వీలవుతుంది?" అంది నవ్వుతూ.

పిల్లలిద్దరూ నిద్రపోయారు.

బట్టలు మార్చుకుందుకని కాశీపతి లోపలికి వెళ్ళాడు.

మంచం మీద కూచునే కాళ్ళూగిస్తూ బద్ధకంగా ఆవులిస్తోంది వినత.

"మీ యిద్దరూ యిక్కడ?"

"మరి నువ్వో?"

"మధ్యలో లేస్తూంటాడు రెండోవాడు. మెలుకువ వస్తే ఆయన విసుక్కుంటారు. అందుకని నేనెప్పుడూ ఆ గదిలోనే" ముఖం చూసి అతను తెల్లబోతే నవ్వేసింది.

ఎంత దాచుకోవాలన్నా నువ్వు ఆమె మనస్సుని పట్టి యిచ్చింది. కళ్ళకింద నీడల్లో అలసట, అసంతృప్తి తెలిసింది.

ఎదురుగ్గా మంచం మీద కూచుని "ఒక్కటి అడగనా?" అన్నాడు.

ఆశ్చర్యంతో అతని ముఖం చుసింది. ఆ కాస్తపాటి వెలుగులో అతని ముఖం స్పష్టంగా కనిపించడంలేదు.

క్షణం ఆగి, ఏమనుకుందో యేమో "నీదంతా విచిత్రం. ఏమీ అడగవద్దులే" అంది.

వదులు చారల పైజమా, గుండ్రటి మెడవరకూ పట్టిన ఎర్రల చారల బనీనూ వేసుకుని తువాలుతో బయటికి వచ్చాడు కాశీపతి. అతన్ని చూస్తూనే నవ్వొచ్చింది వరదకి.

బట్టతలతో, వయస్సు మీరినట్లు కనిపించే కాశీపతికి పైజమా అతకలేదు.

వయస్సు సంస్కారాన్ని చాలా వెకిలిగా అలంకరించుకుంది.

"మీరు పంచెకట్టే బావుంటారు" అని లేచాడు.

నీళ్ళు తీసుకురావడానికి లోపలికి వెళ్తున్న వినత వెనక్కి తిరిగి పకపక నవ్వేసింది.

"నన్నుకాదు, వరదరాజుల్ని మీరు పెళ్ళాడితే మిమ్మల్ని పెద్ద వేదాంతిని చేసేవాడు" అనేసి వెళ్ళిపోయింది.

మొదట ఆశ్చర్యపోయి, ఇద్దరూ ఒకరి ముఖం ఒకరు చూసి నవ్వుకున్నారు.

"సరిగ్గా మిమ్మల్ని తెలీనివాళ్ళు చూస్తే 35 దాటినట్లు అవుపిస్తారు మీరు" అని వరద అంటూండగానే బకెట్‌తో నీళ్ళు తెచ్చి మెట్లమీద వుంచింది వినత. వరద, కాశీపతి జవాబుకి ఎదురుచూస్తూ కాళ్ళు కడుక్కునేందుకు వెళ్ళాడు. కాళ్ళమీద నీళ్ళు పడితే వేడికి చురికి చటుక్కున కాలు తీసేసుకున్నాడు.

భోజనం చేస్తూంటే సుజాత విషయం ఎత్తాడు కాశీపతి.

"నాకు ఎక్కువ తెలీదు ఆ అమ్మాయి గురించి. చచ్చిపోయిందని వినత అంటే జాలిపడ్డాను. కారణం తెలుసా మీకు?"

"ప్రపంచం ఆమె మంచితనాన్ని చూడలేక అన్యాయంగా ఆమెను చంపేసిందంట. వరద చెప్పాడు. అలాగయితే మా అమ్మను ఎందుకు వదిలిపెట్టిందో అర్థంకాదు" అంది వినత అన్నం వడ్డిస్తూ.

కాశీపతి నిర్ఘాంతపోయాడు.

"అన్నిటికీ ఆశ్చర్యపడకూడదు. పడినా పైకి కనిపించకూడదు. వరదని అడిగి తెలుసుకోండి" అంది.

వీలు చూసుకుని మాట మార్చాడు వరదరాజులు.

భోజనం అయాక లేస్తూంటే "నీళ్ళెక్కడ ఉన్నాయో తెలీదు నీకు. నేనిస్తానుండు" అని పెరట్లోకి వచ్చి లైటు వేసింది.

దీపం వెలుగులో నవ్వుతున్న ఆమె ముఖాన్ని వింతగా చూశాడు వరదరాజులు.

చేతిమీద నీళ్ళు పోస్తూ "నటన కూడా తెలీదు నీకు? నీ ముఖం చూసి నేను చెప్పేవన్నీ నిజమేనని నమ్మేట్లున్నారాయన" అంది మెల్లిగా.

"ఇదేనా నువ్వు కోరుకున్న బ్రతుకు?"

వింతగా చూసింది.

"బ్రతుకు తర్వాత. మొదట చెయ్యి కడుక్కో ఆయన లేస్తారు" అంది చెవి పక్క గొణుగుతూ. కంఠంలో చిన్నపిల్లాడిని సముదాయించే తీరు తోచింది.

తువాలు తెచ్చి యిస్తూ "మీ ఆవిడ యింకా భోజనం ఎలా చేయాలో చెప్పినట్లు లేదు" అంది.

కళ్ళలో ఈర్ష్య స్పష్టంగా తెలుస్తూనే వుంది. దీనివల్ల ప్రయోజనం మాట అలా వుంచి, ఈర్ష్యపడడం స్త్రీకి గాలి పీల్చడంలాగ. కళ్ళని ఆయుధాలుగా చేయడంలాగ. కన్నీటితో మనసుని పవిత్రం చేసుకొనడం లాగ ఒక అలవాటేమోననిపించింది.

ఉదయమే కాఫీ తీసుకొచ్చి లేపింది.

"హైదరాబాదు అలవాట్లు కొంచెం పాటించు. బెడ్ కాఫీ యివ్వమన్నారాయన"

ఎండ మంచం మీదకి మెల్లగా పాకుతోంది. కాశీపతి అప్పుడే లేచి ఎక్కడికో వెళ్ళాడు. "నిన్ను ఉదయం నడకకి తీసుకువెళ్తానని లేపబోయారు. నీకు పద్మనాభస్వామి ఆలయం ముందు కూర్చోవడం తప్ప ఏ అలవాటుంది కనుక? అందుకని వద్దన్నాను. బాగా నిద్రపోతావే"

కాళ్ళు వేలాడేసి మంచం మీద కూచుంది.

కాఫీ తీసుకోబోయి, వేడికి చేయి వణికితే చటుక్కున వినత అందుకుని ఒకటే నవ్వు. "ఆ మాత్రం ఓర్చుకోలేవా? పాపం" అంది.

"ఎందుకు చాలా మామూలుగా ఉన్నట్లు ప్రయత్నిస్తావు. నీలో మార్పు నువ్వు దాచుకోలేనిది"

మొదట తెల్లబోయింది వినత. అంతలో నవ్వేసి "అదేమిటి?" అంది.

మళ్ళీ తలగడ మీద తల ఆనిస్తే తెల్లవారుఝామున పడ్డ మంచు చల్లగా తగిలింది.

"చాలా మారిపోయావు నువ్వు"

"వయస్సులోనా?"

"మనస్సులో"

"అబ్బో! నాకో మనస్సూ, అది మారడమూను. చాలా కనిపెట్టావే? ఎలా చెప్పుమరి?"

లేచి దోమతెరని మీదకి వేసింది. ఎంతకీ మాట్లాడకపోతే కళ్ళు మూసుకుని పడుకున్న వరదరాజులు వేపు వింతగా చూసింది.

ఉన్నట్లుండి వినతకి ఏవో పాత విషయాలు గుర్తుకొచ్చి గుండె గొంతులో కొట్లాడింది. మనస్సు చాపల్యానికి అంతలో సిగ్గుపడి ఎవరన్నా చూశారా అని చుట్టూ చూసి పరుపు తీసుకుని లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

మళ్ళీ వచ్చేసరికి వరద యింకా నిద్రపోతూనే వున్నాడు.

"ఇంకా నిద్రేనా?" అంటే

"లేదు. నువ్వెంత మారావా అని ఆలోచిస్తున్నాను" అన్నాడు.

"చెప్పయితే"

ఫక్కున నవ్వేశాడు వరద.

"ఎంత మభ్యపెట్టాలని ప్రయత్నించినా సాధ్యం కాలేదు. చివరికి అమాయకంగా ఎదురు తిరిగావు. సంఘం నీ మీద కొన్ని శిక్షలు విధించింది. నీకిష్టం లేకపోయినా వాటిని అనుభవించాలి"

దిమ్మరపోయి చూసింది వినత.

"ఏవో పిచ్చి ఆలోచనలన్నీ చెప్పి నన్ను భయపెట్టాలని చూస్తావు. నాకేం బాధలేవు. హాయిగా వున్నాను."

"ఏం హాయి?"

"ఈ పిల్లలూ, భర్తా, యిల్లూ యివన్నీ చెపితే ఎలా తెలుస్తుంది నీకు?"

నవ్వొచ్చింది మళ్ళీ. నవ్వితే సిగ్గుపడుతుందని ఆపుకున్నాడు.

కాశీపతి మరో కొత్త కంపెనీ విశాఖపట్నంలో ప్రారంభిస్తున్నట్లు చెప్పింది.

"నెక్లెసు కొంటానన్నారు. బహుశా సెప్టెంబరులో కొంటారనుకుంటాను" అంది చాలా ఉత్సాహంగా.

అన్నీ ఓపిగ్గా వింటూ కూచున్నాడు. ఇప్పుడిక ఆశ్చర్యం లేదు. ఇదికాక ఆకాశం నీలిమ గురించీ, వెన్నెల చల్లదనం గురించీ, పువ్వుల్లో మత్తు గురించీ, తన గురించి మాట్లాడితే ఆశ్చర్యపడాలి.

ఈ వినత వేరు. సంఘంలో తనూ ఒకర్తై, మనస్సు అవసరం లేని వింత మమతల్లో మాధుర్యాన్ని వెదుక్కొంటోంది.

చూసి పలకరించి "ఇదేనా నువ్వు కోరుకున్న జీవితం?" అంటే కళ్ళు విచిత్రంగా తిప్పుతుంది. ఆ కళ్ళకు అర్థం "ఇంతకన్నా యింకేం కావాలి?" అని.

"ఈ పిల్లల్తో యీ చీదర, విసుగు - యింత తేలికా నీకు కావల్సిన సుఖం" అని అంటే.

"పో, నీదంతా పిచ్చి" కూతుర్ని గుండెలకు హత్తుకుని "ఈ సుఖం నీకెట్లా తెలుస్తుంది" అంటుంది.

తనవేపు అలా సూటిగా చూస్తుంటే భయపడింది వినత.

చేతికర్ర నేలకేసి టకటకలాడిస్తూ వచ్చాడు కాశీపతి.

"రాత్రి చాలా వింత కలలొచ్చాయిట యీయనకి నేను పెద్ద భూతమయినట్లూ, యితను భయపడి పారిపోతున్నట్లూ యింకా యిలాగ"

అబద్ధం సులువుగా చెప్పేసి వరదరాజులు ముఖం చూసి నవ్వుతోంది.

చేతికర్ర తిప్పుతూ, మునుకుల దిగనిపాంటూ, బనీనుతో వున్న కాశీపతిని చూసి "అంతా దొరల పద్ధతి అమలులో పెట్టేశారే" అన్నాడు వరద.

"ఓసారి లండన్ నుంచి ఓ కస్టమర్ వచ్చాడండి. నెలరోజులు మా కంపెనీ అతిథిగా వున్నాడు. అతనితో తిరగడంలో యిలా అలవాట్లన్నీ చేశాడు. పదేళ్ళ క్రితం అరబిందో ఆశ్రమానికి వెళ్ళాడట. పది ఆసనాలు నేర్చుకుపోయి, పదివందల మందికి శిక్షణ యిస్తూ చిన్న ఎసోసియేషన్ ప్రారంభించాడట లండన్లో. మనవాళ్ళు ఉత్తఫూల్స్. మాకేం తెలీదని డప్పుకొట్టుకు తిరగడం తప్ప వీళ్ళకేం తెలీదుండండి. వెంటనే 'డెట్టాల్' వాటర్ స్నానం చేస్తే స్వర్గంలో ఉన్నట్లుంటుంది" అని లోపలికి వెళ్ళాడు.

రెండు రోజులు గడిచినా వచ్చినపని అలాగే వుండిపోయింది. నవలని కాశీపతికి యివ్వాలన్నది మొదటి లక్ష్యం. అది చూపడంలో విసుగూ, విరక్తీ కాదు. అన్ని విధాలా భౌతిక దృక్పథం అలవర్చుకున్న కాశీపతిని చూశాక తన రచనల మీద తనకే అపనమ్మకం కలిగింది. ఈ కాలంలో అలాంటి బ్రతుకే మంచిదేమోననిపించింది.

ఇహ యీ రచనలా? ఉఫ్!

భర్తృహరి సుభాషితాలూ, భారత రామాయణాలూ బడిలో పాఠాలు చెప్పుకుందుకి, బహిరంగ సభల్లో ప్రసంగాలు చేయడానికి ప్రమాణాలుగా మిగిలాయి. కాలం వెయ్యిమంది భర్తృహరుల్నీ, వెయ్యిమంది తిక్కనల్నీ మింగేసి యింకా ఆకలితో నోరు విప్పుకుని చూస్తోంది. స్వరూపాన్ని లేకుండా చేయడం కాదు కాలం లక్ష్యం. స్వభావాన్ని రూపుమాపితే చాలు.

"కేసరి జీర్ణతృణంబు మేయదు" అంటే ఒప్పుకుని, నిజమేనని పద్యాల్ని వల్లెవేసుకున్నారు పూర్వులు. అప్పటి 'కేసరి' అలా వుండేది కూడాను. ఇప్పుడలా కాదు. కేసరి అదిన్నీ 'సంత్రాసమదేభకుంభ పిసిత గ్రహలాలస శీల సాగ్రహాగ్రేసర భాసమానమగు కేసరి

సైతం జీర్ణతృణం మేస్తుందంటాడు. ఈ కాలం వ్యక్తి చెలం, శ్రీశ్రీ కొ.కు. మలచిన వ్యక్తి. భర్తృహరి కాదిప్పుడు, భౌతిక దృక్పథం - అదీ యిప్పుడు ప్రజలను ఆకర్షిస్తున్న విషయం.

తర్కం మిగిలింది. ప్రేమ అర్థం మారింది. జీవితానికీ అంతే. సాహిత్యపు పడికట్టురాళ్ళు మారాయి. కళకళ కోసం కాదు. ప్రేమకి భర్తల పొదుపు అనవసరం ఇహ 'కేసరి' కేనా వచ్చింది?

ఇదివరకు సాహిత్యం మానసికమైన తృప్తి. జీవితంలో ఏ విధంగానూ ప్రదర్శించలేని ఆవేశాలకూ, ఉద్రేకాలకూ ఆటవిడుపుగా సాహిత్యం మిగిలేది. కుక్కకు దెబ్బ తగిల్తే అరుస్తుంది. సంతోషం వస్తే తోకాడిస్తుంది. సంస్కారం చేతిలో, భౌగోళిక పరిమితులకు లోనయిన మానవుడు అరవనూ లేడు. తోకాడించలేడు? యిహ మిగిలింది సాహిత్యం.

20 వ శతాబ్దపు సాహిత్యాన్ని 'అవసరం, వినియోగం'తో ముడిపెట్టింది కాలం. ఈ సాహిత్యపు తులనాత్మక శక్తిని ఏ గణాంక లెక్కలూ తేల్చలేవు.

వ్యక్తిగతమయిన తృప్తికీ, అనిర్వచనీయమైన ఆనందానికి తలలెత్తిన సాహిత్యపురీతులు క్రమంగా బూజుపడుతున్నాయి. నువ్వొక్కడు బాగుపడితే చాలదు. పదిమంది బాగుపడాలి. నీకొక్కడికీ ఆనందం లభిస్తే చాలదు. పదిమందికీ ఆ ఆనందాన్ని పంచగలిగే 'చేవ' ఉండాలి.

ఇప్పటి సాహిత్యానికి ప్రమాణాలు దినపత్రికలూ, బోర్డు కట్టుకు అరిచే విమర్శకులూ, సినిమాలూ, అకాడమీ బహుమతులూను. నోబెల్ బహుమానం యిచ్చాక తనని అందలం ఎక్కించే ప్రజల మనస్సు చిన్నతనాన్ని చూసి ఠాగూర్, తనకు మరణశిక్ష విధించాక సానుభూతినీ, తన మేధాశక్తికి ప్రశంసలనూ అందజేసే ఏథెన్సు పౌరుల అల్పత్వానికి సోక్రటీసు ఎంత బాధపడివుంటారో వూహించడం కష్టం.

కాలం మారితే కాలంతోపాటు మనుషులూ మారాలి. కాలం తనకు అనుకూలంగా మారలేదని ఏడ్చేవాడి కంటే, కాలానికి అనుగుణంగా మారగలిగినవాడే విజ్ఞుడు. కాలాన్ని మార్చుకోగలిగినవాడు మేధావి.

కానీ యింత ఆలోచించే దెవరిప్పుడు?

ఓ క్షణం కాశీపతిని ఆపి పాత రచనల్ని ఎత్తి చూపితే, యిదివరకటి శ్రద్ధతో వింటాడన్న నమ్మకం కుదరలేదు.

ఆ సంఘటనకి సిద్ధపడేకంటే ప్రయత్నం మానుకుంటేనే మంచిదనిపించింది. తెలీని పిరికితనం తనని ఆవహించింది.

వచ్చినపని చెప్పకుండానే ఆ రాత్రే బయలుదేరుతానంటే కాశీపతి, వినత ఆశ్చర్యపోయారు.

ఒంటరిగా చూసి అడిగింది. "ఎందుకొచ్చావో చెప్పకుండానే వెళ్ళిపోతావా?"

"ఊరికే చూసిపోదామని"

"అదికాదులే. ఏదో దాస్తున్నావు"

"ఏముంది దాచడానికి? ఇంత అందమైన ఊరు, మనుషులు, అంతకు మించి నిన్ను చూడాలనిపిస్తే బయల్దేరాను"

"మమ్మల్ని చూస్తే నీకు విసుగు పుట్టిందేమోలే. నువ్వు చెప్పే విషయాలు మాకర్థం కావేమోనని భయం."

ఉదాసీనతకి అన్నా ఆ మాటల్లో అమాయకత గుర్తించి నవ్వుకున్నాడు.

"నువ్వెలా వుంటావో చూడాలనిపించి వచ్చాను. ముఖ్యంగా అమ్మాయి నెత్తుకుంటే చూద్దామని"

తృప్తిగా ఫక్కున నవ్వేసింది.

"అంతేనా?" అది అదొక్కటే అయితే ఫరవాలేదనిపించేట్లు.

నవ్వులో వక్రత్వం గుండె ఝుళ్ళుమనిపించింది.

బయల్దేరుతూంటే "నీలవేణిని తీసుకురా ఎప్పుడన్నా, గులాబిని అడిగానని చెప్పు" అంది.

రైలు ఎక్కిస్తూ "మీరు ఏదో చెప్పాలని వచ్చి ఏమీ చెప్పకుండా వెళ్ళిపోతున్నారు. నాకు తెలుసు" అన్నాడు కాశీపతి.

నవ్వేసి మాట మార్చాడు వరదరాజులు.

"విశాఖపట్నంలో కంపెనీ పెడతారటగా"

నవ్వాడు కాశీ. "వినత అందా? ఇప్పుడిప్పుడే కాదులెండి. అంతా కలిసి వస్తే మరో సంవత్సరం నాటిమాట"

"కంపెనీ ప్రారంభిస్తే, నేనంతా నిర్వహిస్తాను. ముందు మీ దగ్గర ఆరునెలలు తర్ఫీదు పొందుతాను" అన్నాడు వరద.

రైలు కదుల్తోంటే కాశీపతి కిటికీ దగ్గరకు వచ్చి అడిగాడు.

"వినత నా గురించి ఏమన్నా చెప్పిందా?"

నివ్వెరపోయాడు వరద.

"ఏం చెప్తుంది?"

"ఊరికే అడిగాను లెండి. మామగారిని అడిగానని చెప్పండి" అని చెయ్యి ఆడించాడు.

నీలవేణి గురించి ఆలోచిస్తున్నాడు వరద.

వాళ్ళిద్దరి మధ్య ఏవో అభిప్రాయభేదాలున్నట్లు స్పష్టంగా తెలిసిపోయింది.

వినతకి యింకా ఏదో కావాలి. చాలా రోజుల తర్వాత వరద రాజుల్ని చూశాక ఆమెకు మళ్ళీ ఆ విషయం గుర్తుకొచ్చింది.

కాశీపతికి ఏదో పారేసుకున్న దిగులువుంది. ఆ విషయమూ వరదని చూశాకనే అనిపించింది.

ఏమైనా గానీ, వాళ్ళ మనస్సులకి మరింత ఆలోచనని జతపరిచి వచ్చేశాడు వరద.

ఏవో పట్టుదలలు, అనుమానాలకు పోయి చెప్పాలనుకున్న విషయం కాశీపతితో చెప్పకుండానే తిరిగి వచ్చేశాడు. తీరా యింట్లో అడుగుపెట్టి ఆశతో చూస్తున్న గులాబి, నీలవేణిని చూడగానే మనస్సు చివుక్కుమంది.

"ఏమయిందంటే?" విసుక్కుని మీకు బుద్ధిలేదన్నాడు.

కానీ బుద్ధిలేనిది తనకు.

పార్కు దగ్గర ఎవరో పలకరించారు. "ఏమండోయ్ కులాసాగా వున్నారా? మీ గురించి పద్మిని రెండుమూడుసార్లు అడిగింది. ఓసారి యింటికి వస్తారా?" అన్నాడు.

ఎంతో ఆలోచించిన మీద పద్మిని భర్త గుర్తుకొచ్చాడు.

ఇదివరకు కన్నా కాస్త బలంగా, మరింత తెల్లగా, అప్పటికంటే కుర్రాడిలాగా కనిపించాడు అశ్వత్థనారాయణ.

"బాగా చిక్కిపోయారు మీరు?" అన్నాడు సైకిలు పట్టుకు నడుస్తూ.

పార్కు కార్నర్‌కు వచ్చాక "ఇంటికి రాకూడదూ ఓసారి? మంచి బోర్నవిటా యిస్తుంది పద్మిని. అంతకు మించి నాకు చాలా ఉబుసుపోతుంది. మళ్ళీ యిక్కడివరకూ తీసుకొచ్చి వదుల్తాను."

కాదనలేకపోయాడు వరద.

ముఖం చూడగానే అతని పరిస్థితి యిట్టే కనిపెట్టేసింది పద్మిని.

"ఇంకా ఉద్యోగం దొరకలేదు. అవునా?" అంది అతను లోపలికి వెళ్ళాక.

ఈసారి విషయం దాచలేదు. తలుపాడు.

"ఇప్పుడన్నా మద్రాసు వెళతారా? ఆయనతో చెప్తాను"

ఏమిటేమిటంటూ తల దువ్వుకుంటూ వచ్చాడు అశ్వత్థనారాయణ.

వరద మౌనంలోనే జవాబును ఊహించుకుని "వరదరాజులుగారు మద్రాసు వెళ్తారట. ఉద్యోగం యిప్పించండి" అంది.

తెల్లబోయాడు అశ్వత్థనారాయన.

"మీకు ఉద్యోగం కావాలా? నాకు తెలీదే? ఏదో ఉద్యోగంలో చేరారనే అనుకుంటున్నాను"

"అదే ఆడవాళ్ళకూ, మొగవాళ్ళకూ ఉన్న తేడా. ముఖం చూడగానే పోల్చేశాను నేను.

"ఉద్యోగాలు లేవన్న విషయం కూడా మొహంలో చూసే పోల్చుకోగలిగితే, నిరుద్యోగులకు ప్రేమ సమస్యే ఉండకపోను. ఆడవాళ్ళంతా ముందు జాగ్రత్తపడేవారు"

"సరే, ఉద్యోగం విషయం..."

"అప్పుడే గోవిందాచారి పత్రిక ప్రారంభించి చాలారోజులు కావస్తోంది. ఉత్తరం వ్రాసి యిస్తాను. మాటని తోసిపారేయడని నమ్మకం వుంది. వెళ్ళి ప్రయత్నిస్తారా?" అన్నాడు.

వరద మాట్లాడడానికి అవకాశం యివ్వడంలేదు పద్మిని. "ప్రయత్నిస్తారా? కాదు ‘ప్రయత్నించండి‘ అనాలి" అంది.

(కొనసాగింపు వచ్చేనెలలో)

Post your comments